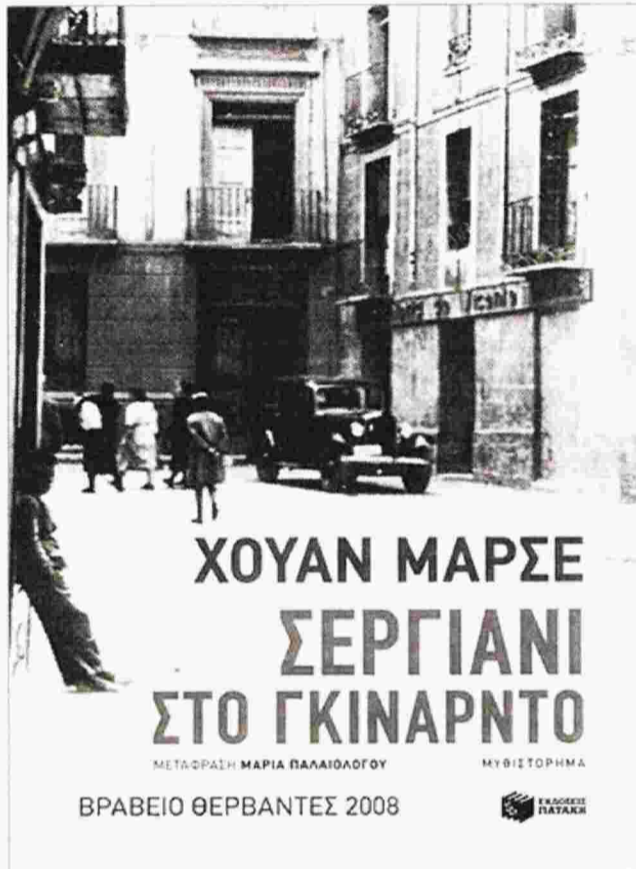

Μικρά σχόλια
για βιβλία που διάβασα

Μια περιπλάνηση στη σκοτεινή Βαρκελώνη

Χουάν Μαρσέ "Σεργιάνι στο Γκιναρντό"
(μτφ. Μαρία Παλαιολόγου, εκδ. Πατάκη, 2016)

Το «Σεργιάνι στο Γκιναρντό» είναι άλλη μια βουτιά του Χουάν Μαρσέ στις σκοτεινές γειτονιές της Βαρκελώνης, τα μύρα χρόνια μετά το τέλος του εμφυλίου και την επικράτηση του φρανκισμού. Πρωταγωνιστής στο βιβλίο, ένας μεσήλικας αστυνόμος, γνωστός στην πιτάσα ως «το Γερό Στομάχι», επειδή τίποτα δεν του προκαλεί αηδία. Ένας αστυνόμος που κάποτε «είχε παλέψει ενάντια σε κινή την παράνομη συνοικιακή αγριότητα, ώσπου πνίγηκε μέσα της» και τώρα πια νιώθει πως «δεν τον αφορούσε τίποτα πλέον... δεν άξιζε πια τον κόπο». Ένας άνθρωπος που έχει βγάλει όνομα για «τις άσχημες διαθέσεις» του και «τα κτηνώδη του ξεσπάσματα».

Δίπλα στον αστυνόμο, ο Μαρσέ φτιάχνει έναν εξαιρετικό γυναικείο χαρακτήρα, καθώς το Γερό Στομάχι αναλαμβάνει να συνοδεύσει στο νεκροτομείο την Ροσίτα, για να τη βάλει να αναγνωρίσει τον άνδρα που την βίασε πριν από δύο χρόνια. Η Ροσίτα είναι τώρα «δεκατρίαμισό, σχεδόν δεκατέσσερα» και δουλεύει παραδουλεύτρα στα σπίτια διαφόρων καλών οικογενειών της Βαρκελώνης.

Ο αστυνόμος και η Ροσίτα, λοιπόν, ξεκινούν από τον ξενώνα για τα ορφανά κορίτσια, όπου ζει αυτή, για μια αποστολή που σιγά-σιγά μετατρέπεται σε μια ατελείωτη περιπλάνηση στο Γκιναρντό, σε μια σπειροειδή καταβύθιση στη μαύρη Βαρκελώνη εκείνων των χρόνων. Ξεκοιλιασμένα πεζοδρόμια και δρόμοι, ρυπαρά μπαρ και αστυνομικά τμήματα, ξεφτισμένα δέντρα, όλα κακοφορμισμένα και σε αποσύνθεση. Φτώχεια, πείνα παντού.

Και πανταχού παρών ο τρόμος (αλλά και το μίσος) για την αστυνομία: «στα υπνοδωμάτια της πιο βαθιάς του μνήμης, στον παμπάλαιο λαβύρινθο των πρώτων του επιθεωρήσεων και εφόδων στα σπίτια της συνοικίας, βρισκόταν πάντοτε, στην άλλη πλευρά του κρεβατιού, μια νεαρή μαυροφορεμένη γυναίκα να τον κοιτάζει με μάτια γεμάτα μίσος». «Δεν υπάρχει λογοτεχνία χωρίς μνήμη», έχει πει ο Μαρσέ και, όπως πάντα στα βιβλία του, η μνήμη στοιχειώνει και εδώ έναν πρωταγωνιστή που τον καταδιώκουν «μέσα στο κεφάλι του οι φωνές του παρελθόντος».

Ολόγυρα, οι κάτοικοι της συνοικίας. Άνθρωποι βρόμικοι, ιδρωμένοι, κουρασμένοι. Άνθρωποι χαμένοι, χωρίς μέλλον και με παρελθόν που θέλουν να ξεχάσουν. Άνθρωποι όμως που μπορούν να αντιμετωπίσουν το μεγαλύτερο βάρος με την πιο σκληρή ή την πιο ανάλαφρη διάθεση. Ο Μαρσέ αποφεύ-

Όπως πάντα στα βιβλία του Μαρσέ, ανάμεσα στις κοφτερές ματιές στις πιο σκοτεινές πλευρές της καταλανικής κοινωνίας, διαχέεται ένας κατεδαφιστικός σαρκασμός.

γεί κάθε μανιχαϊσμό, τόσο στον κριτικό σχολιασμό του όσο και –κυρίως– στους χαρακτήρες του: ο κόσμος του Μαρσέ δεν αποτελείται από «καλούς» και «κακούς», αλλά από ανθρώπους γεμάτους αντιφάσεις, πωγωνίσματα, προβληματισμούς, αβεβαιότητες...

Μια ημερομηνία και μια πόλη

Όλα αυτά συμβαίνουν την Τρίτη 8 Μαΐου 1945: τη μέρα που η Γερμανία υπογράφει την άνευ όρων παράδοσή της, η οποία φέρνει το τέλος του πολέμου στην Ευρώπη. Η αφηγηματική μαστοριά του Μαρσέ φαίνεται στο πώς αποτυπώνει το κλίμα στην Ισπανία εκείνης της εποχής μπροστά στα συνταρακτικά γεγονότα: «Είχαμε ένα πρωινό με αρκετή κινητικότητα. Γι' αυτό με τους Γερμανοράδες. Φαίνεται πως ορισμένοι το γιορτάζουν», λέει ένας αστυνομικός. «Ποτέ δεν είχε δει τόσο κόσμο να διαβάσει εφημερίδα», παρατηρεί ο αστυνόμος, πριν να οχυρωθεί στο καταφύγιο του κυνισμού του και να σκεφτεί «θα δω ύστερα ποιος έβαλε τα γκολ» είναι το μόνο που αξίζει τον κόπο να διαβάσεις».

Η πόλη, η Βαρκελώνη, πρωταγωνιστεί στα βιβλία του Μαρσέ, όπως πρωταγωνιστεί και στη ζωή των χαρακτήρων του: «εκείνη η κακοτράχαλη και ελευθεριάζουσα συνοικία δεν υπήρξε ποτέ γι' αυτόν απλώς το πλαίσιο των δραστηριοτήτων του, αλλά η ίδια η κινητήρια δύναμη αυτών των δραστηριοτήτων». Άλλωστε, το Γκιναρντό του τίτλου είναι η γειτονιά των παιδικών χρόνων του Μαρσέ.

Από τους κορυφαίους συγγραφείς της Ισπανίας

Ο Χουάν Μαρσέ είναι από τους κορυφαίους συγγραφείς της Ισπανίας. Έχει τιμηθεί με σωρεία βραβείων, μεταξύ των οποίων και το σπουδαιότερο για την ισπανόφωνη λογοτεχνία Βραβείο Θερβάντες, το 2008. Στο Σεργιάνι στο Γκιναρντό, με τον γνώριμο στεγνό, σκληρό ρεαλισμό του ο Μαρσέ αποτυπώνει, όπως κάνει συνήθως, εικόνες μιας ζωής που έχει ζήσει. «Δεν θεωρώ τον εαυτό μου διανοούμενο, αλλά απλώς έναν αφηγητή», είχε πει άλλωστε ο ίδιος ο Μαρσέ στην τελευταία απονομή του Βραβείου Θερβάντες.

Και, όπως πάντα στα βιβλία του Μαρσέ, ανάμεσα στις κοφτερές ματιές στις πιο σκοτεινές πλευρές της καταλανικής κοινωνίας, διαχέεται ένας κατεδαφιστικός σαρκασμός, με πιο χαρακτηριστική εδώ την αμίμητη σκηνή όπου ο αστυνόμος εντοπίζει και εξοβελίζει το «αυτονομιστικό μαξιλάρι» που υπάρχει στη βιτρίνα ενός επιπλάδικου.

Μπορεί ο ίδιος ο Μαρσέ να ισχυρίζεται ότι δυσκολεύεται να στήσει πιστευτούς χαρακτήρες, ωστόσο τα βιβλία του αποτυπώνουν μια πινακοθήκη χαρακτήρων που δύσκολα ξεχνάει κανείς. Χαρακτήρες που κινούνται στα όρια ενός κόσμου που δεν είναι δικός τους, χαρακτήρες που προσπαθούν να ζήσουν μια ζωή στο ημίφως ή προσπαθούν μάταια να περάσουν σύνορα αδιάβαστα γι' αυτούς. Η Ροσίτα, κυρίως, αλλά και ο αστυνόμος είναι δύο τέτοιοι χαρακτήρες, δύο άνθρωποι με πολλά κοινά και με ακόμη περισσότερες διαφορές, σε μια σύντομη συνάντηση που κλείνει με την τελική (σοκαριστική) ανατροπή μέσα στο νεκροτομείο (σχόλιο για τη βαρβαρότητα της φρανκικής αστυνομίας), αφήνοντας πάλι πίσω της την αιώνια γέυση μελαγχολίας που αφήνουν στο τέλος τα βιβλία του Μαρσέ.

Κώστας Αθανασίου